

Putovanje i život na »Mariji Imakulati«

Josip Splivalo, San Francisco, Cal.

Naš dolazak u Bonu nije bio drugačiji od prijašnjeg. Isti ljudi, ista rudača, koja se ukrcavala od ljudi koji su bili napola goli i sušiji nego bakalari. Isto vikanje po palubi »čengi per čengi«, ali ja više nijesam imao onaj moj klasični kaput da prodam, već sam izmijenio nekoliko jeleka za tangerina i »değlet noor« datule. To sam mogao učiniti jer su mi roditelji u skrinju, bili nabili ništa manje od šestnajest jeleka (prsluka) kad sam kuću ostavio. Jedino što su mi ti jeleci služili jest kad sam se snjima pokrio da se ne smrznem prvu noć koju sam sproveo na Mariji Imakulati kad sam se ukrcao u Trstu u mjesecu siječnju.

Jedne večeri kad smo bili u Boni momčad stroja su se bili pobunili pod kaštilu na lijevoj strani, i čulo se je gdje su tu letjeli tanjuri od late kao i tradicionalne mornarske gamele, vilice i noževi. Tu sam noć sproveo u blagovaonici strojara, jer se nitko nije kanio ići u taj predijel pod kaštilu. Ujutro kada je dan svanuo nije bilo nikakova traga od te pobune, jer je svak tvrdo spavao i alkohol preko noći evaporao. Na brodu smo imali drvodjelca koji je bio stao nogom na čaval. Dali je on pri tome odmah uzeo prekaucije ili ne nije mi poznato, ali poslije dva ili tri dana kako smo stigli u Bonu on je kasno jedne večeri počeo jaukati od bola. Mornari koji su spavali pod kaštilu su bili probuđeni i odmah su skočili bijednome čovjeku u pomoć i obavijestili oficire. Jedan od oficira mu je nogu pregledao i nešto na ranu stavio i nogu mu povijao.

Mornari su zahtijevali da ga se odmah odnese na kraj u bolnicu, ali je oficir rekao da on to ne može učiniti bez zapovjednikove dopusti, ali zapovjednika nije bilo na brodu. Drvodjelac je malo kasnije opet jaukao od bola, i mornari su se uzrujali i tu je na palubi nastalo veliko vikanje. Oficir koji mu je prigledao ranu je najbolje znao kondiciju te ozlijeđene noge i dao je naredbu da ga se odnese kod liječnika. Za nekoliko dana poslije kako se je na brod povratio rana mu je ozdravila i on je mogao hodati po palubi sa pomoći jednog štapa. Ali mu je noga napokon ozdravila i on se opet vratio na svoj rad.

Nešto je bilo potrebno da se popravi na jarbulu od krme. Na jednoj tavuleti (daščici - sjedalici) mornari su podigli nostroma. On je ovišen gore na jarbulu popravljao, kad u jedan put derik, koji je bio podignut, počeo se dolje spuštati i pri tome se neki konopi zamrše i pomiješase tako da je nostromo u svojem stočiću bio podignut visočije. Sreća je bila da je derik padao pomalo i da je pao na balustradu od palube i tu se zaustavio. Da je derik pao na palubu nostromo bi bio sasvijem ozlijeedio svoje prste u bucel i bio bi usilovan da pade sa svoje sjedalice. Sasvijem da je derik kad je padnuo na balustradu je istu iskrivio, ipak se je zaustavio jedno dvije noge visočine od palube, što je bilo dostatno da se nostroma ne podigne još i visočije i opasni mu život još i više. Ali za sreću nostromu su bila samo dva prsta uhvaćena u bucel od kojih je curila krv. Njegova je spas bila da se je čvrsto držao za

konop sa lijevom rukom, sasvijem da je osjećao veliku bol u prstima. Kad je derik padao, a nostromo se podizao gore, mi smo svi na palubi otvorenim ustima gledali što će pri tom nezgodi nastati, jer nijesmo bili sposobni da u toj hitroj nesreći išta učinimo ili pomognemo. Mornari su odmah skočili po startijolama k noštromu i tu ga konopom vezali da nebi kao u nesvijest u vrijeme kad ga se moralo spustiti samo nekoliko centimetara za omogućiti njegove prste natrag iz bucela izvući. Poslije kako su ga u palubu kalali i oficiri mu oprali ranjene prste i zavili svaki prst posebno, mi smo svi lakše mogli disati i svak se je sretnim osjećao da nam taj dan na brodu nije postala veća tragedija.

Mali Danko i ja smo sve to više slobode uzimali i na svaki način nastojali da bi se mi dvojica mogli igrati. Pred jednu večer kad smo bili u Boni mi smo se dvojica po startijolama penjali i verali jedan za drugome kao majmuni tko će prije i visočije se popeti. Kapetan Pederin nas je opazio pri tom igranju i skočio je ispod startijola i zapovijedio nam je da se odmah dolje spustimo. Mali Danko je bio prvi koji je na palubu skočio i pobjegao, ali je mene pokraj startijola kapetan Pederin čekao, jer će me biti smatrao kao da sam ja maloga Danka »naveo« jer je on bio dobro dijete. Znajući da će me on kazniti kad se ja na palubu spustim, ja sam se spustio sa startijola ranije nego je on to očekivao, i ja skakujući pobjegao naokolo kuhinje na lijevu stranu broda. Kad sam skakajući stigao pokraj prijedjela broda među kuće za stroj i kuće za oficire od palube, noga mi se spuzla i ja pao na palubu. Pri tome mojem padu sam udario sa templom desne strane moje glave na oštru stranu nakovanja. Nakovanj se je uvijek držao privezan u tome kutu, ali strojari koji su ga taj dan upotrebljavali ga nijesu stavili na njegovo mjesto u kut. Ja sam se odmah zamartrao i osjetio veliki bol, lice mi je oteklo i nijesam mogao otvoriti moja usta. A tako sam se bio prepao da sam se tresao od straha. Netko će me za stalno biti vidio jer su me u moju postelju odnijeli gdje je kapetan Pederin naredio da mi se stavlja studene vode. To mi je nešto bol olakšalo, ali strana lica je ostala modra i otečena. Kad su se neki mornari povratili na brod i vidjeli što je na stvari, jedan od njih je išao da pronade što je više mogao novca učinjena od rama. Taj je novac oprao u sapunu. On će za stalno biti imao više iskustva pri takovim događajima, jer je naredio da mi se taj sav novac stavi na kušin pod lice koje je bilo ozlijeđeno. Preporučio mi je da moram cijelu noć na tom novcu ležati. Mornari su uredili moj krevet na taj način da se nebi nehotice u snu ja prevrnuo na drugu stranu od one na kojoj sam morao spavati.

Kad sam se ujutro probudio, malo sam bola osjećao, ali mi je lice još bilo modro i otečeno. Usta nijesam mogao dostatno otvoriti za moći jesti za nekoliko dana, izvan čorbe, čaja i kafe. Gristi hranu nijesam mogao podnipošto za dugo vremena. Uzelo mi je dosta vremena dok sam opet mogao otvoriti usta kao prije. Strojari mi je bilo u istinu žao za moju nesreću i slabo su se osjećali jer je donekle bila njihova krivica da nijesu nakovanj na njegovo mjesto stavili. Mornari i druga momčad, kao pravi ljudi, su me svaki dan kad bi me vidili pitali »Joze jeliti lašnje« a za šalu bi mi rekli »hoćeš li malo gulozarije«. Kapetan Pederin mi je jedino rekao »to će te naučiti da se više ne vereš po startijama«. Napokon sam se riješio modrog lica, otečenog lica, ali tu nezgodu pri kojom sam mogao ostati mrtav, jer sam se bio udario u vrlo osjetljivi položaj na glavi, nijesam nikad zaboravio, — jer se takova ne može lako zaboraviti.

Brod se je nakrao, paluba uredila, sve nezgode u Boni donekle i zaboravile, i mi ostavili Bonu sa rudačom za Servulu pokraj Trsta. Na ovom sam putovanju vršio svoj rad preko volje. Za takov moj odnos je doprinijelo malo jedno a malo drugo da se je život na moru za mene bio podpuno izjalovio.

U zadnje vrijeme ja nijesam bio poslušan, imao sam veliki jezik, i nijesam sa velikim poštovanjem cijenio oficire već »per finta«. Pomorske su tradicije malo upliva na mene imale. Ja sam nekakova drugačija kemična kombinacija. U jednu riječ ja sam bio smatran, — kako bi se u ono doba reklo dječaku, »dobar na ništa«. Od ovoj mojoj neoprostivoj karakteristici su strojari, kapetan Pederin i zapovjednik znali, i radi toga me jedan dan pri našem putovanju iz Bone kapetan Pederin pozvao u njegovu so-

bu. Čim sam stupio u njegovu sobu i zatvorio vrata on mi je na smrdljivi način rekao: »a što ti mali linčina misliš da si ti?« Nikad me nije mojim imenom pozvao od kad sam iz salona izišao (moj se je socijalni stalež bio ponižio). Pitao me je da zašto svoj rad ne radim marljivo i poslušno. Da zašto starijima odgovaram, i da na kakov način mislim postati čovjek. Uvijek iste gusle, uvijek iste pjesme, — kako da mali dječak postaje odrasli čovjek još u savim ranim godinama i u kratko vrijeme.

U kabini kapetana Pederina sam se zaustavio dulje vremena jer mi je on dao dugu »prediku«. Među ostalim mi je rekao da kako bi se ja osjećao kad bi moji roditelji čuli da nijesam marljiv i poslušan. Ja sam mu rekao di mi se je sve izjalovilo. (kako to danas vidim ja sam njemu dao »prediku«, mjesto on meni). Da za cijelo vrijeme što sam do tada bio ukrcan na Mariji Imakulati da mi je u malo slučajeva lijepa riječ bila rečena. Da mi nitko nije nikad na moru ili u luci ništa interesantnog pokazao ili pripovijedio. Da sam se ja tome nadao od njegove i Miha Suhora strane, jer da su oni bili moji mještani. Da mjesto lijepih riječi i dobrog uputa da bi me on uvijek tjerao kao da sam ja bio Nasradinov magarac. Napokon sam mu rekao da mi je sve dojadilo, da mi za ništa nije stalo, jer da ne vidim nikakovu budućnost za mene na moru pri služenju, čišćenju, uređivanju i pranju zahoda. Mislio sam da će me za stalno udariti jer sam po njegovom crvenkastom licu i crvenim ušima slutio da je već bio napeo otponac da mi zapali dvije ili tri dobre šake za uši. Ali se je ustegao i to nije učinio. Biti će mu bilo teško mene ne udariti. Jedinu način pri kome se je on sfogao na mene jest da me je vrlo oštro pogledao i rekao mi je da »skratim moj jezik«, i da idem na rad. Za stalno se neće biti nadao da će me moja padela tako dobro služiti, jer sam kasnije doznao da je o tome govorio i da je svak na brodu o tome znao.

Još ni danas ne mogu razumjeti kako sam ja imao kuraža njemu tako govoriti, ali sam o tome za dugo mislio da mi je bilo došlo do grla i donekle bilo lako vanka izbaciti.

Kad smo stigli u Servulu ja sam rekao kapetanu Pederinu da bi ja želio da, kad on otide na kraj, da mi pošalje koju krunu mojim roditeljima. A uz to sam mu nametnuo da bi ja i za solad otišao kući. Te su moje riječi za njega za stalno bile »mužika«, jer će to on biti i mislio, ali neće biti imao načina da mi to reče, jer mi odma odgovori da bi to bilo i najbolje. Te sam mu riječi dignuo iz usta. — To je mene oveselilo kako bi isto bilo oveselilo svakoga dječaka da će vidjeti naskoro svoje mile i drage, kao i svoje rodno mjesto. Ali sam slutio da moj dizbarak sa Marije Imakulate nebi samo po mojoj volji, već da je i zapovjednik imao to u svojim mislima da me se riješi kad stignemo u Servulu. Moguće da bi zapovjednik bio to i otvoreno učinio, ali je bilo lašnje da netko drugi učini tu neugodnu stvar. A opet moguće da to nebi bio učinio jer će mu za stalno kapetan Pederin biti bio saopćio o mojoj braći i mojim roditeljima. Ali mu je išlo pri ruci jer sam mu ja pomogao položiti poluge po kojima sam se ja opuznuo sa Marije Imakulate poslije kako sam na tom brodu bio ukrcan, — po mojoj matrikuli koju imam predamnom na stolu, — pet mjeseca i dva dana.

U Trstu je bio čovjek koji je imao jedan čozotski čamac sa kojim se je on bavio prenašanjem robe mornarima iz jednog broda do drugog ili sa broda na brod sa kojim su imali kući putovati, jer na taj način žbiri nijesu mogli pregledati mornarevu robu. Kad je došlo vrijeme da odlazim s broda, svoje sam veliko imanje u škrinju stavio, kao i moju praznu mornarsku vreću u koju nijesam imao što da stavim, jer sam manje robe odnio kući nego sam donio na brod. Tu sam moju škrinju predao čozotu koji ju je odnio na parobrod »Lokrum«, sa kojim sam imao ići kući do Korčule.

Ne sjećam se tko mi je dao matrikulu i plaću, zapovjednik ili neki oficir. Svima onima koji su bili na brodu sam se pozdravio i rukovao isto onako kako sam to činio kad bi svoje selo ostavio za ići navigat. Marija Imakulata je bio brod kao jedno malo selo u kojem sam za nekoliko mjeseca boravio. Kroz vrijeme kroz koje sam bio odsutan od mojeg sela biti će se za stalno dosta stvari dogodilo, kao što je to normalno da se dogodi. Biti će koja mačka ukrala ribicu, tuđa kokoš otišla kopati u

vrst i pojela sjeme, netkome uteklo gude iz košare, neko me krepalo mlado janje. Mala djeca u selu će biti plakala kad su njihovi roditelji prodali mesaru iz Korčule njihove jance, koje su oni volili i ljubili kao što to samo malena djeca mogu. Moguće da je kojoj seljanki ovca prolila tećicu mlijeka kad ju je u košari muzla. Za stalno će se biti Curačica i kuma Gačićeva poriječile. Biti će među nekim ženama, koje su imale muževe u Americi, bila dvojba koja će kupiti bo'eg bijelog brašna. Jedna će kupiti zero brašno, druga će kupiti duplo zero brašno, a treća se, za se prikazati, kupiti brašno sa tri zera. Marko Lonza će biti po običaju stavio valige na dno krtolića da narod misli da je uhvatio više ribe, ili je pokrio krtolić sa ubrucom da nitko ne vidi što je ulovio. Braća Luka i Matij Cerezin će biti još rano poslije podne išli u Lovište da tamo stavu u more tikvu ka signal da nitko drugi ne uzme tu »postu« (položaj). Kad sam definitivno znao da ću ići kući svakojakih ovakovih misli mi je u glavu dolazilo, kao i drugih normalnih događaja i vrlo smiješnih što se zbivaju u malome selu. I karba nastane za uprav ništa, ali se na taj način žuč očisti i neupotrebljenu energiju upotrebi. Na brodu se također dogodi svakojakih stvari, ali ne toliko kao u selu jer je svak uvijek zaposlen i umoran. Na brodu se nije spavalo po cijelu noć, i po dva ili tri sata svako poslije podne, kako se je to činilo po selima u ljetno doba.

Na dan mojeg odlaska iz broda sam se rano u najbolje što sam imao preobukao, i odmah poslije objeda dao čozotu moju robu. Poslije podne je bilo nekoliko mornara koji su imali ići vanka na kraj i ja sam želio ići vanka u njihovom društvu. Došlo je vrijeme da se spustimo u brodski čamac po brodskim stepenicama. Vrijeme je bilo vrlo ugodno i drugačije nego kad sam se ja za prvi put popeo po tim stepenicama na Mariju Imakulatu u društvu mojeg mještana kapetana Habića, jer je onda vrijeme bilo zimno i kiša je padala kao iz tuševa. Kad smo se mi svi u čamac ukrkali i čamac se je malo od broda odalečio ja sam rukom mahnuo ljude koji su bili na palubi naslonjeni na balustradi od palube, kad se je najednom među njima pokazao strojar Veljak. Ja sam ga rukom pozdravio i na talijanskom jeziku oglasno pozdravio. On je meni također odgovorio sa mahanjem ruke i zaviknuo mi je »adio Beppi, fati uomō«. Ja nijesam mojim ušima i očima vjerovao da sam ja njega vidio i njegov glas čuo, već sam za kratko vrijeme ostao okamenovan. Nijesam niti sanjao da ću strojara Veljaka u tom vrlo osjetljivom času vidjeti i da ću od njega u tom zadnjem času čuti onakove četiri riječi savjeta. I to u času kad mornar ostavlja brod na kojem je on bio ukrcao i svoje drugove ostavlja sa kojima je nekoliko mjeseca živio u slogi.

Čamac nas je odveo do rive u Servulu odakle smo išli sa tranvajom do Trsta. Tu smo se na jednoj ulici zadnji put rukovali i pozdravili i rastali se, svaki svojim putem. Ja sam odma otišao na »Lokrum« da vidim dali mi je moja skrinija tu već bila, kao i što je bila, ali sam je našao otvorenu. U njoj nije ništa falilo jer u njoj nije ništa od nikakove vrijednosti ni bilo, i onaj koji ju je otvorio da nešto ukrade će se biti razočarao. Jer onako veliki bavul preveden sa velikog broda sa lungo corso je predstavljao nešto vrijednoga. Imao sam poteškoće da opet moju robu nabijem u bavul tako da budem mogao skriniju zaključati i konopom je vezati, jer nijesam imao ključa. Pri tome radu sam pomislio na moju majku i na kakao koje sam za nju bio kupio u Rotterdamu, ali kojeg nijesam imao da joj ga odnesem, i žalostan sam se osjećao. Poslije toga sam išao da vidim parobrod »San Marco« na kojem sam bio prvi put išao na more, ali sam ga gledao iz daleka jer mi nije bilo drago da me neki od momčadi prepoznaju jer nijesam bio lijepo odjeven. Također sam otišao da vidim onu krasnu ribarnicu koja je bila uprav pokraj rive i mula gdje je »San Marko« pristajao. Odatle sam išao preko široke ulice koja je bila puna svakojakog trafika, i kamoli sreće naišao sam na dućan našega trgovca Jovanovića. U njegov sam dućan ušao, kapu skinuo i Jovanovića pozdravio. On je bio vrlo iznenađen mene vidjeti premda je znao da se Marija Imakulata nalazila u Servuli. On me upita da što na kraju činim, našto sam mu ja odgovorio da kući odlazim. To mu je bilo po volji i rekao mi je da će mojim roditeljima biti moguće kad se kući povratim da odluče što će samnom učiniti, to jest za moju budućnost, jer da je vrijeme za mene došlo da se to odluči. On je

poznavao moje roditelje, ali on nije poznavao njihovo stanje. Kroz vrijeme što smo se mi razgovarali, ja sam opazio na skanciji dućana jednu kanu kakao koja je bila iste vrsti kao ona koju sam u Rotterdamu bio kupio za moju majku. Ja ga upitam dali on ima veliku kanu takovog kakao, jer da bi je ja kupio za moju majku. I pripovijedio sam mu kako su mi onu kanu kakao neki na brodu ukrali. To će moje pripovijedanje njega za stalno biti dirnulo — teglo — jer je odmah skočio u unutrašnjost dućana i vanka donio jednu veliku kanu kakao. Zamotao ju je u debeli papir i meni ju je dao. Ja sam ga zapitao da koliko je, ali mi on reče da je to moj i njegov dar mojoj majci. To je mene iznenadilo i puno sam mu na tome zahvalio. Dali je bilo nekakove konekcije među ugodnome pismu kojeg sam ja bio odnio njemu od strane zapovjednika Joza Buntijelića nekoliko dana poslije kako sam se ja bio ukrcao na Mariju Imakulatu, i te kane kako, ja nijesam znao. Ali je njegov gest prama mojoj majci i meni za stalno bio vrlo plemenit.

Jedino što sam kući svojima ponio sastojalo se je od poderane šporke robe, nešto malo novca i kanu kakao za moju majku, koja je u večer iskuhala jedan veliki imbrik i sa domaćim kruhom smo prošli ugodnu večer pri čakanju.

Biti će pomoraca koji su sposobniji od mene da opišu svoje doživljaje koji su moguće od veće periferije i interesantniji od mojih. Bila bi grehota da te njihove doživljaje ne opišu i ostave to kao jedan lijepi dar današnjih i budućim generacijama, i da u isto vrijeme povećaju svoju pomorsku literaturu.

Ja sam nastojao kako sam bolje mogao da opišem u nekoliko članaka u »NASEM MORU« o onome što sam doživio i ono što se od toga još sjećam kad sam bio ukrcao kao »mali od mesera« na parobrodu »Marija Imakulata«.

Imam predamnom na stolu »POMORSTVO« broj devet, Septembra 1948, i na stranici 360, dolje, vidim sliku parobroda »PLITVICE« bivši »MARIJA IMAKULATA«. Osjećam se kao da sam još ukrcao na tom brodu jer sam se duševno na njega preselio za cijelo vrijeme mojeg opisivanja »Život i Putovanje na »Mariju Imakulati«. Gledajući na tu sliku mogu sebe vidjeti gdje se od zime tresem prvu noć u kabini na lijevoj strani pod kaštelom. Vidim sebe gdje sakrivam moju kanu kakao među ugljenom u štvu broj jedan. Vidim sebe gdje se verem sa malim od kuhinje idem dolje pod krmu uzeti slanoga rancitavoga mesa. Vidim sebe gdje pred vratima salona čekam u času kad mi je zapovjednik darovao pred zadnju šaku koju sam od tog vremena primio. Vidim sebe gdje odlazim po brodskim stepenicama u brodski čamac i ostavljam »Mariju Imakulatu«.

Stara »Marija Imakulata« pod novim imenom »Plitvice« još i danas plovi. Nadam se da me je momčad tog broda pratila na svim mojim putovanjima. Njihov je život danas kud i kamo lakši i udobniji sa ljudskim konforom i boljim namještajima, ne samo na parobrodu »Plitvice« već na svakome brodu koji pripada trgovačkoj mornarici socijalističke Jugoslavije.

»ČAST ONIMA KOJI SU TO OMOGUČILI«.

Slikar amater Tomo Kralj — Luka